

УДК 324(437)“2020”:616-036.21

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2\(62\)-6](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2(62)-6)

Євгеній ГАЙДАНКА

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології і державного управління, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», вул. Університетська, 14, Ужгород, Україна, 88000
ORCID: 0000-0001-8112-2090

Yevheniy HAYDANKA

Candidate of Political Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Political Sciences and Public Administration, Uzhhorod National University, Universitets'ka str., 14, Uzhhorod, Ukraine, 88000
ORCID: 0000-0001-8112-2090

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ВИБОРЧУ ЯВКУ (НА ПРИКЛАДІ РЕГІОНАЛЬНИХ ВИБОРІВ 2020 У ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ)

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON VOTER TURNOUT (ON THE EXAMPLE OF REGIONAL ELECTIONS 2020 IN THE CZECH REPUBLIC)

Світова пандемія COVID-19 формує коло проблем не лише медичного, але і соціально-політичного змісту. Актуальною проблематикою «ковідного періоду» у політичному житті світових країн стало проведення чергових виборів. В умовах пандемії коронавірусу проведення виборів стало серйозним викликом для світових Урядів, адже незрозумілим залишався кінцевий формат волевиявлення. Пандемія коронавірусу мала негативно впливати на виборчу явку через страх електорату заразитися на виборчих дільницях.

У статті доведено, що пандемія коронавірусу вплинула на рівень виборчої явки у Чеській Республіці лише частково. На виборах до регіональних представницьких органів влади у жовтні 2020 р. виборча явка навіть покращилась і становила 37,95%. На попередніх регіональних виборах 2016 р. явка зафіксована на рівні 34,57%. Вибори 2020 р. відбувались в умовах впровадження антиковідних заходів уряду, що призводило до перманентних політичних криз. За період з вересня 2020 р. по квітень 2021 р. було змінено п'ять міністрів охорони здоров'я.

Доведено, що у чеських регіонах, в яких зафіксовано найбільший рівень хворих на коронавірусну інфекцію, виборча явка становила показник, вищий за середній. Найбільш проблемною з коронавірусом була ситуація у Центральночеському регіоні, хоча виборча явка становила високий показник у понад 40%. В Устецькому регіоні зафіксовано найменшу кількість інфікованих, проте виборча явка одна з найнижчих – трохи більше 31%. Серед опитаного електорату тільки п'ять відсотків вважають, що пандемія може вплинути на їхню явку, а 63% не вважають пандемію проблемою на виборах взагалі.

Визначено, що виборча явка змінилась якісно, а не кількісно. Пандемія коронавірусу найбільше знизил явку людей старшого віку, натомість молодь підвищила свою електоральну активність. Така тенденція відбилась на підсумкових результатах регіональних виборів.

Ключові слова: COVID-19, регіональні вибори, Чеська Республіка, виборча явка, виборчі цикли.

The global pandemic of COVID-19 creates a range of problems not only of a medical but also of a socio-political nature. The most topical problem of the “Covid-period” in political life throughout the world is regular elections. In the conditions of the coronavirus pandemic, holding elections became a serious challenge for world Governments, because the final format of the expression of will is unclear. The coronavirus pandemic was supposed to have a negative impact on voter turnout due to the electorate's fear of getting infected at the polling stations.

The article proves that the coronavirus pandemic only partially affected voter turnout in the Czech Republic. In the elections to Regional Assemblies in October 2020, voter turnout even improved and amounted to 37.95%. In the previous regional elections of 2016, the turnout was 34.57%. The 2020 elections took place under anti-Covid measures imposed by the Government, which led to permanent political crises. Between September 2020 and April 2021, five health ministers were replaced.

The study findings confirm that in the Czech regions with the largest number of Covid-patients, the voter turnout was above average. The situation with the coronavirus in the Central Bohemia region was the most problematic, although the election turnout was more than 40%. The lowest number of infected people was recorded in the Usti nad Labem region, but the voter turnout was one of the lowest at just over 31%. Among the electorate, only five percent believe that the pandemic may affect their turnout, and 63% do not consider the pandemic to be a problem in the elections at all.

Thus, voter turnout changed qualitatively, not quantitatively. The coronavirus pandemic has reduced the turnout of older people the most, while young people have increased their electoral activity. This trend affected the final results of the regional elections.

Key words: COVID-19, regional elections, Czech Republic, electoral turnout, electoral cycles.

Постановка проблеми. Світова пандемія коронавірусу стала на порядку денному з початку 2020 р. і тією чи іншою мірою проявляється й в умовах сьогодення. Звичайно, на середину 2022 р. ситуація з коронавірусною пандемією стабілізувалася, проте нині актуалізуються питання її соціально-економічних і політичних наслідків. Розгортання пандемії принесло із собою введення жорстких обмежувальних заходів з боку світових урядів. Такі дії часто викликали широкомасштабні дисидентські рухи, основною метою яких стало звинувачення влади в обмеженні демократичних прав і свобод. Центральним політичним правом у сучасних демократіях залишається право брати участь в електоральних процесах. COVID-19 став справжнім викликом для світових держав, яким потрібно було дотримуватись динаміки електоральних циклів, яка визначена у конституційних актах. У період 2020–2021 рр. вибори набували зовсім іншого «ковідного» забарвлення, адже мали проводитись в умовах пандемії.

Чеська Республіка стала однією з багатьох європейських країн, яким довелось стикнутись зі специфікою електоральних циклів під час пандемії COVID-19. На жовтень 2020 р. у країні мали провести регіональні вибори (вибори до регіональних Рад – *Заступітельств*) та паралельно вибиралась частина (1/3) верхньої частини бікамерального Парламенту – Сенату. А за рік на Чехію вже чекали, напевно, найбільш вагомі для конфігурації політичної системи вибори до нижньої палати Парламенту – Палати Представників. Звичайно, пандемія мала високий потенціал впливу на цілу низку електоральних факторів, зокрема, на рівень виборчої явки. Більш об'єктивною була картина з виборчою явкою у чеських регіонах, оскільки зарівнем захворюваності на COVID-19 регіони суттєво відрізнялися. Результати з виборчої явки на регіональних виборах у Чеській Республіці найкраще визначають взаємозв'язок між пандемією коронавірусу та часткою осіб, які прийшли на виборчі дільниці на початку жовтня 2020 р.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика пандемії ковіду є у тренді сучасних компаративних досліджень, у тому числі соціально-політичних наук. На електоральний вибір громадян усередині країни впливають останні міжнародні події. Звичайно, світова пандемія коронавірусу не могла вплинути на електоральні вподобання у країнах, в яких проводяться вибори. Насамперед це питання подолання кризи, пов'язаної із пандемією COVID-19, звинувачення демократичного уряду в неефективності, спекулю-

вання із вакцинацією та обмеженням демократії у час пандемії. Визначена проблематика повністю чи частково розкривається у працях низки західних учених за 2021 р.: Нільс Банделло, Патрік Хассентойфел та Йохана Хорнунг визначають загрози демократії у світі у світлі світової пандемії COVID-19 [1], Софія Рассек – вплив пандемії на європейську демократію [9], Зоя Хассан – негативний вплив COVID-19 на перспективи демократичного ладу у світі [6], міжнародна група науковців – пошук компромісу (балансу) між боротьбою з пандемією ковіду та збереженням базових демократичних свобод (інститутів) [5]. Частина політичних питань, які виникають перед світовими урядами і потребують негайного розв'язання в умовах пандемії коронавірусу, розкриваються в аналітичних звітах Всесвітньої організації охорони здоров'я чи негласних лідерів демократичних моніторинрів Freedom House або експертів-новаторів Varieties of Democracy (V-Dem). У контексті специфіки електоральних процесів на регіональному рівні варто згадати думку словацького політолога Марцела Мартинковича про «відносну незалежність» незалежних кандидатів [8, с. 59].

У вітчизняному науковому середовищі тема ковіду та виборів тільки формується і досліджень поки замало. Це не дивно, зважаючи на те, що для розробки цілісної концептуальної основи потрібний не тільки час, але й певний масив прикладів (тобто проведення електоральних циклів). Тому більшість наявних досліджень стосується рекомендацій чи аналітичних записок з проведення виборів в умовах пандемії COVID-19. Це компаративне дослідження пострадянських виборчих середовищ від ENEMO [15], аналіз рекомендацій проведення виборів в умовах пандемії з урахуванням міжнародного досвіду [14], аналітична записка на визначену проблематику від експерта Національного інституту стратегічних досліджень [16].

Метою статті є визначення ступеня впливу пандемії коронавірусу на рівень явки на виборах до регіональних Заступітельств у Чеській Республіці.

Виклад основного матеріалу. Головна особливість чергових регіональних виборів у Чеській Республіці полягала у тому, що вибори відбулись під час пандемії COVID-19. Визначення формату проведення виборів та загалом доцільність і гарантування належного рівня безпеки виборів під час пандемії тривалий час залишались актуальними. Боротьба з поширенням коронавірусу всередині країни була головною на порядку денному в уряді Чеської

Республіки. За період поширення коронавірусу та розгортання урядових антикризових заходів було змінено п'ять міністрів охорони здоров'я¹. Коронавірусна криза довела, що є не тільки пандемією, яка стосується найважливіших питань охорони здоров'я, але й часто трансформується у класичну політичну кризу. Це позначилось у тому числі на особливостях проведення регіональних виборів на початку жовтня 2020 року.

Ситуація з темпами поширення коронавірусної інфекції у Чеській Республіці змінювалась хвилеподібно. Указом Президента Мілоша Земана 9 квітня 2020 р. було призначено проведення регіональних виборів на 2 та 3 жовтня 2020 р. [10]. Згідно з чеським виборчим законодавством, саме з періоду оголошення дати проведення виборів розпочинається виборча кампанія². Паралельно ситуація з кількістю хворих на коронавірус у Чеській Республіці була відносно стабільною. Станом на початок виборчої кампанії у Чеській Республіці всього зафіксовано 4 573 випадки заражень на коронавірус. Надалі ситуація суттєво погіршилась і з початком «другої хвилі» коронавірусу восени 2020 р. стала майже критичною. Безпосередньо на час проведення виборів кількість інфікованих збільшилась у п'ять разів – 25–26 тисяч хворих на COVID-19 у період 2–3 жовтня 2020 р. [3]. Очевидно, що ці цифри мали вплинути на рівень виборчої явки на регіональних виборах. Тут необхідно врахувати, що чеський уряд робив досить невтішні прогнози на подальше поширення пандемії, що у підсумку підтвердилось піком пандемії наприкінці жовтня, початку січня та середини березня, коли кількість інфікованих становила від 120 до 150 тисяч. Тобто напередодні проведення регіональних виборів і під час виборів у країні був досить негативний «коронавірусний фон». Поряд з тим виборча явка на регіональних виборах 2020 р. не тільки не зменшилась порівняно з попередніми виборами 2016 р., але й зросла на декілька відсотків – 37,95% у 2020 р. та 34,57% у 2016 р. [12]. Більш детально ситуацію з коронавірусом та рівнем виборчої явки у регіонах Чеської Республіки можна розглянути за допомогою таблиці 1.

¹ Першим міністром у «коронавірусний період» став Адам Войтех, який був призначений у новому Уряді Андрея Бабіша у 2017 р. На початку другої хвилі коронавірусу у вересні 2020 р. А. Войтех подає у відставку, новими міністрами по черзі стають інші представники АНО 2011 Роман Примула, Ян Блатни та Петр Аренбергер. Кожний з цих міністрів перебував на посаді короткотривалий термін, усього не більше кількох місяців. Зрештою, з квітня 2021 р. на посаду міністра знову повернувся Адам Войтех [11].

² Частина IX, § 56а Закону «Про вибори до регіональних Заступительств та про зміну деяких законів» від 2000 р. [13].

Як ми бачимо, вплив пандемії COVID-19 на виборчу явку прослідковується досить фрагментарно. Якщо розглядати кількісні зміни у динаміці виборчої явки, то у кожному регіоні явка на виборах тільки покращилась. Є незначні розбіжності, але, наприклад, у Центральночеському регіоні явка покращилась на майже 6%, що для регіональних виборів є значним показником. Також Центральночеський регіон демонструє найбільшу кількість інфікованих, але це не завадило регіону посісти четверте місце у загальночеському рейтингу виборчої явки. Найвища явка зафіксована у Злінському регіоні, який також входив до трійки найбільш інфікованих чеських регіонів, друге місце – Пардубицький регіон, а на третьому місці Кралоупоградський регіон. У двох останніх регіонах ситуація з коронавірусом була досить помірною. Найнижча виборча явка зафіксована в Устецькому регіоні, в якому кількість інфікованих на коронавірус є найнижчою. Це традиційний результат для північно-західного регіону, який підтверджується показниками і за минулі вибори 2016 року.

У разі розгляду якісних змін у динаміці виборчої явки можемо отримати трохи іншу тенденцію впливу пандемії на перебіг регіональних виборів 2020 р. Пандемія потенційно могла стимулювати чехів приходити на вибори через незадоволення урядовою стратегією та заходами боротьби з коронавірусом у регіонах, і тим самим голосувати за опозиційні політичні сили. Проте громадська думка після виборів підтвердила тезу, що коронавірус фактично не вплинув на виборчу явку³. На думку виборців, які голосували на виборах, та виборців, які відмовились від участі у голосуванні, вплив пандемії коронавірусу на їхнє рішення голосувати чи ні був незначний. Тільки п'ять відсотків виборців вважають, що ситуація з коронавірусом відіграла визначальну роль у тому, щоб голосувати чи не голосувати. Натомість 63% електорату відзначили, що ситуація із COVID-19 жодним чином не вплинула на їхнє бажання приходити чи не приходити на вибори. Серед безпосередніх мотивів до голосування антикризові дії місцевої влади під час пандемії коронавірусу були важливими, але не пріоритетними. Тільки 18% електорату наголошують, що взяти участь у голосуванні їх стимулювало бажання дати оцінку діям місцевої влади у боротьбі з коронавірусом у їхньому регіоні; ще 27% виділяють значення коронавірусу у їхній електоральній мотивації як «середнє». Сукупно близько половини (48%) не нада-

³ Опитування проводилось експертами Інституту соціології Чеської академії наук у поствиборчий період кінця жовтня – початку листопада 2020 р. [4].

Таблиця 1

Кореляція між кількістю інфікованих COVID-19 та виборчою явкою на регіональних виборах 2020 р. у Чеській Республіці

№	Регіони (Краї)	Інфіковані (осіб, 02.10)	Частка інфікованих (у %, 2.10)	Виборча явка (у %, 2.10)	Виборча явка (у %, 7–8.10.2016)
1	Центральночеський	11 612	0,82%	40,66%	34,76%
2	Мораво-Сілезький	9 328	0,78%	32,71%	30,58%
3	Злінський	3 902	0,67%	41,19%	38,50%
4	Пльзенський	3 996	0,67%	38,80%	35,74%
5	Височина	3 244	0,63%	39,65%	37,34%
6	Оломоуцький	3 980	0,63%	37,29%	33,20%
7	Карловарський	1 774	0,60%	34,94%	30,23%
8	Пардубицький	3 129	0,59%	40,87%	36,80%
9	Південночеський	7 071	0,59%	38,82%	36,84%
10	Ліберецький	2 539	0,57%	40,41%	35,91%
11	Південноморавський	3 221	0,50%	39,51%	36,31%
12	Краловоградський	2 532	0,46%	41,01%	37,33%
13	Устецький	3 773	0,46%	31,30%	28,94%

Джерело: складено автором на основі даних Уряду Статистики Чеської Республіки [2] та Міністерства охорони здоров'я Чеської Республіки [3].

ють рівню ефективності регіональної влади у боротьбі з коронавірусом вагомим значенням, оскільки вважають, що оцінка антикризових дій місцевої влади під час пандемії або зовсім не стала мотивом до голосування (25%), чи ця роль була мінімальною (23%) [4]. Згідно з опитуванням у соціо-демографічному розрізі найбільший страх заразитись коронавірусом, прийшовши на виборчу дільницю, був поширений серед людей старшого віку. Натомість молодь та електорат середнього віку такі занепокоєння виявляли дуже рідко. Суттєво зросла мобілізація «молодого» й «освіченого» електорату, переважно це жителі середніх і великих міст, яких слід ідентифікувати як потенційних виборців правоцентристських політичних сил. Суттєво зменшилась виборча явка пенсіонерів, безробітних та осіб без університетської освіти, яких можна ідентифікувати як виборців урядової АНО 2011 та лівих політичних партій [7].

Висновки. Незважаючи на складну ситуацію з поширенням коронавірусу у Чеській Республіці, на виборчій явці це відбилось неоднозначно. «Електоральний страх» заразитись COVID-19, прийшовши на виборчу дільницю, не виправдався. Адже кількісно виборча явка на регіональних виборах 2020 тільки покращилась. Проте страх перед коронавірусом спрацював серед окремих демографічних груп виборців, які є найбільш вразливими до інфекції, а саме людей старшого віку (пенсіонерів). Якісно виборча явка на регіональних виборах зазнала змін, що у підсумку відбилось на їхніх результатах. Тому у питаннях взаємозв'язку між пандемією коронавірусу та виборчою явкою доречним є визначення не кількісних показників (майже не змінились порівняно з попередніми виборами), а якісних (зменшення виборчої явки серед найбільш коронавірусно вразливого електорату – виборців старшого і похилого віків).

Література:

1. Bandelow N.C., Hassenteufel P., Hornung J. Patterns of Democracy Matter in the COVID-19 Crisis. *International Review of Public Policy*. 2021. Vol. 3. Issue 1. URL: <http://journals.openedition.org/irpp/1788>.
2. Český statistický úřad. URL: <https://www.czso.cz/csu/czso/domov>.
3. COVID-19: Přehled aktuální situace v ČR. Onemocnění aktuálně od MZČR. URL: <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19>.
4. CVVM. 2020. Ohlédnutí za volbami do zastupitelstev krajů – Naše společnost – special (listopad 2020). URL: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5344/f9/pv210113.pdf.
5. Engler S., Brunner P., Loviat R., Abou-Chadi T., Leemann L., Glaser A., Kübler D. Democracy in Times of the Pandemic: Explaining the Variation of COVID-19 Policies Across European Democracies. *West European Politics*. 2021. Vol. 44. Issue 5–6: *COVID-19 in Europe: Political Reactions and Consequences*, Pp. 1077–1102.

6. Hasan Z. The Impact of COVID-19: Democracy in the Time of a Pandemic. *Social Change*. 2021. Vol. 51. Issue 4, Pp. 475–482.
7. Kouba K., Lysek J. The 2020 Czech regional elections: A story of a winner that lost. *Regional & Federal Studies*. July 08, 2021. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13597566.2021.1948839?journalCode=frfs20>.
8. Martinkovič M. Phenomenon of Independent Candidates in the Regional Elections in Slovakia from 2001 to 2017. *Politicus*. 2018. No. 2. С. 55–60.
9. Russak S. The effect of COVID on EU democracies. *CEPS – Centre for European Policy studies*. May 03, 2021. URL: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/the-effect-of-covid-on-eu-democracies/>.
10. Sbirka Zákonů. Česká Republika. Částka 61 Rozeslána dne 15. dubna 2020. Ročník 2020.
11. Vojtěch potvrdil, že přijal nabídku stát se ministrem: “Jdu do toho s obrovskou pokorou a respektem”, řekl. *iROZHLAS.cz*. 26. května 2021. URL: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/adam-vojtech-babis-ministerstvo-zdravotnictvi_2105260630_pj.
12. Volby do zastupitelstev krajů konané dne 2.10.2020. – 3.10.2020. *Volby.cz*. URL: <https://www.volby.cz/pls/kz2020/kz?xjazyk=CZ>.
13. Zákon č. 130/2000 Sb. Zákon o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů. *Zákony pro lidi*. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-130>.
14. Вибори в умовах пандемії: міжнародний досвід і рекомендації для України. Всеукраїнська громадська організація «Комітет виборців України». 2020. 44 с. URL: <http://www.cvu.org.ua/uploads/MEDIA%20zvrit-web.pdf> (дата звернення: 19.07.2022).
15. Вплив пандемії COVID-19 у 2020 році на організацію та проведення виборів у пострадянських державах: перехресне дослідження виборчих середовищ в Україні, Молдові, Грузії та Киргизстані. *ENEMO*. URL: <http://enemo.eu/uploads/file-manager/UKRENEMOEffectsoftheCOVID-19pandemicontheorganizingandholdingofelectionsin2020.pdf> (дата звернення: 12.07.2022).
16. Яворська Г.В. Вплив пандемії COVID-19 на вибори в Європі та у світі. Національний інститут стратегічних досліджень. 2020. 7 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/vplyv-covid-na-vybory-v-sviti-ta-evropi.pdf> (дата звернення: 15.06.2022).

References:

1. Bandelow N.C., Hassenteufel P. & Hornung J. (2021) Patterns of Democracy Matter in the COVID-19 Crisis. *International Review of Public Policy*, 3(1). Retrieved from: <http://journals.openedition.org/irpp/1788> [in English].
2. *Czesky statisticky urad – Czech Statistical Office*. Retrieved from: <https://www.czso.cz/csu/czso/domov> [in Czech].
3. COVID-19: Prehled aktualni situace v CR [COVID-19: Overview of the Current Situation in the Czech Republic]. *Onemocneni aktualne od MZCR – Actual situation from the Ministry of Health of the Czech Republic*. Retrieved from: <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19> [in Czech].
4. CVVM. 2020. Ohlédnutí za volbami do zastupitelstev krajů – Naše společnost [Looking Back at the Regional Council Elections – Our community] – special (listopad 2020). Retrieved from: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5344/f9/pv210113.pdf [in Czech].
5. Engler S., Brunner P., Loviat R., Abou-Chadi T., Leemann L., Glaser A. & Kübler D. (2021) Democracy in Times of the Pandemic: Explaining the Variation of COVID-19 Policies Across European Democracies. *West European Politics*, 44(5–6): COVID-19 in Europe: Political Reactions and Consequences, 1077–1102 [in English].
6. Hasan Z. (2021) The Impact of COVID-19: Democracy in the Time of a Pandemic. *Social Change*, 51(4), 475–482 [in English].
7. Kouba K. & Lysek J. (2021) The 2020 Czech regional elections: A story of a winner that lost. *Regional & Federal Studies*, July 08, 2021. Retrieved from: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13597566.2021.1948839?journalCode=frfs20> [in English].
8. Martinkovič M. (2018). Phenomenon of Independent Candidates in the Regional Elections in Slovakia from 2001 to 2017. *Politicus – Politicus*, 2, 55–60 [in English].
9. Russak S. (2021) The effect of COVID on EU democracies. *CEPS – Centre for European Policy studies*, May 03, 2021. Retrieved from: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/the-effect-of-covid-on-eu-democracies/> [in English].
10. Sbirka Zakonu. Czeska Republika [Collections of Laws. Czech Republic]. *Castka 61 Rozeslana dne 15. dubna 2020. Rocnik 2020 – Part 61*. Distributed on April 15, 2020 [in Czech].
11. Vojtech potvrdil, ze prijal nabidku stat se ministrem: “Jdu do toho s obrovskou pokorou a respektem”, řekl [Vojtech confirmed that he accepted the offer to become a minister: “I go with great humility and respect”, he said] *iROZHLAS.cz*. 26. května 2021 – *iROZHLAS.cz*. April 26, 2021. Retrieved from: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/adam-vojtech-babis-ministerstvo-zdravotnictvi_2105260630_pj [in Czech].
12. Volby do zastupitelstev kraju konane dne 2.10.2020. – 3.10.2020 [Elections to the Regional Councils held on October 02, 2020. – October 03, 2020]. *Volby.cz*. – *Volby.cz*. Retrieved from: <https://www.volby.cz/pls/kz2020/kz?xjazyk=CZ> [in Czech].

13. Zákon č. 130/2000 Sb. Zákon o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů [Act No. 130/2000 Coll. Act on Elections to the Regional Councils and on the Amendment of Certain Laws]. *Zákony pro lidi – Laws for the people*. Retrieved from: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-130> [in Czech].
14. Vyборы v umovakh pandemii: mizhnarodnyi dosvid i rekomendatsii dlia Ukrainy [Elections in Pandemic Conditions: International Experience and Recommendations for Ukraine]. *Vseukrainska hromadska orhanizatsiia “Komitet vybortsiv Ukrainy” – All-Ukrainian non-governmental organization “Committee of voters of Ukraine”*, 2020, 44. Retrieved from: <http://www.cvu.org.ua/uploads/MEDIA%20zvrit-web.pdf> [in Ukrainian].
15. Vplyv pandemii COVID-19 u 2020 rotsi na orhanizatsiiu ta provedennia vyboriv u postradianskykh derzhavakh: perekhresne doslidzhennia vyborchkykh seredovyshech v Ukraini, Moldovi, Hruzii ta Kyrhyzstani [The Impact of the COVID-19 Pandemic in 2020 on the Organization and Conduct of Elections in Post-Soviet States: A Cross-sectional Study of Electoral Environments in Ukraine, Moldova, Georgia and Kyrgyzstan]. *ENEMO – ENEMO*. Retrieved from; <http://enemo.eu/uploads/file-manager/UKRENEMOEffectsoftheCOVID-19pandemicontheorganizingandholdingofelectionsin2020.pdf> [in Ukrainian].
16. Yavorska H.V. (2020) Vplyv pandemii COVID-19 na vybory v Yevropi ta u sviti [The Impact of the COVID-19 Pandemic on Elections in Europe and the World]. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen – National Institute of Strategic Studies*, 7. Retrieved from: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/vplyv-covid-na-vybory-v-sviti-ta-evropi.pdf> [in Ukrainian].